

Arnau Pons tria Ingeborg Bachmann i Paul Celan

Gairebé quinze anys separen aquests dos poemes. L'un —segon en el temps, i intransigent— remet a l'altre —el primer, més natural, més solt—, i actualitza les tensions oposades, anihiladores, de l'antagonisme i de la fusió que es poden viure en poesia, entre poetes. Que ho faci en el marc sarcàstic d'una lectura eixuta i transferida de *Més enllà del principi de plaer* de Sigmund Freud (concretament del sisè capítol), esmola encara més la disputa. Cruament analític i auto-reflexiu, el segon poema és, a més a més —o sobretot—, una retrospecció. La poesia avança a força de mirar-se, amb la finalitat d'emetre un veredict i alhora una injunció —que sempre arriben més tard.

El fet que Ingeborg Bachmann no arribés a publicar el seu (el va llegir una sola vegada a la ràdio, el 4 de juny de 1952) ens fa pensar en el conflicte que degué esclatar quan el va oferir a Celan (n'era el destinatari). Escrit sota l'efecte desviat d'una lectura de *L'arena de les urnes* (publicat el setembre de 1948, però retirat de la circulació a causa de l'excés de faltes d'impressió) i de *Cascall i memòria* (aleshores encara inèdit; el llibre no es publicaria fins al desembre de 1952), «Els ports eren oberts» testimonia els paroxismes d'una fusió i d'una transformació, en un viatge *catàrtic* de dos amants a través del cor de les tenebres de la història. La poeta austríaca parla aquí de la seva experiència alienant —tant poètica com amorosa, o precisament amorosa en tant que poètica— amb Celan, el poeta que havia vingut d'enfora per venjar-se. Alienada, havia d'escriure *com ell*, fent-se jueva, sense arribar a dominar l'arravat que la portava a usurpar doblement l'esdeveniment de l'extermini per tal d'inserir-lo com a *tema poètic compartit* dins la llengua alemanya, amb Déu —si calia— i àngels, i amb la mirada posada en una superació (*davant era de dia, i darrere quedaven les nits, / a dalt era la nostra estrella, i a sota les altres s'enfonsaven*), pel biaix de l'amor. L'embriaguesa anul·lava d'aquesta manera l'odi que dictava els versos del poeta, destinats a minar aquella poesia que ella coneixia tan bé, una poesia que havia contribuït, amb els seus continguts, a les matances. La manca de justesa d'ella —¿producte d'una incomprensió?— només podia ser percebuda per ell com una alteració violenta de la seva lluita contra Alemanya. Celan ho hauria dit a l'inrevés: *davant era de nit, i darrere quedaven els dies*. Per altra banda, ell no li demanava això. Tal vegada una separació radical —però igualment implacable i solidària— hauria pogut permetre el reeiximent d'una rara cohabitació.

Els nostres remes colpejaven les pales de Déu i partien les aigües. És evident que les «pales» (que, encara que siguin les de Déu, són, segons ella, les que Déu hauria recollit dels camps) molesten. Cal colpejar-les amb els remes de la travessia i anar amb les veles inflades cap endavant. Exterminats —en la proesa de l'amor (¿transgressor?) entre un poeta jueu i una poeta alemanya.

Quan Celan va escriure el seu (l'11 de maig de 1967), tenia en ment el poema de Bachmann. Se'n recordava. O se n'havia recordat de sobte llegint Freud (un capítol que acaba precisament fent amb una al·lusió llibresca a la fusió amatorial que Plató posa en boca d'Aristòfanes). Ja no es parlaven. Havien trencat definitivament. La poesia té el poder de saber treballar amb la violència.

Extrec del discurs de Bremen un fragment que, d'aleshores ençà, no ha deixat de citar-se (sense que se l'entengui de manera conseqüent), i en el qual Celan manlleua a Mandelstam el concepte del «missatge dins d'una ampolla» per parlar del poema (Mandelstam ja l'havia manllevat a Alfred de Vigny): *El poema, pel fet de ser una forma d'aparició del llenguatge i, per tant, dialògic en la seva essència, pot ser un missatge dins d'una ampolla que s'envia amb la convicció —no sempre gaire esperançada, certament— que en qualsevol lloc i en qualsevol moment pugui ser arrossegat fins a la riba, tal vegada la riba del cor*. No sabem si, un cop publicat el llibre *Sols de fil*, Bachmann va recollir el poema. N'era l'única destinatària. O millor dit: Celan li feia el do d'un poema que en realitat s'havia adreçat a ell mateix (en el fons, es tracta d'una injunció, d'una crida a retrobar la pròpia unitat constitutiva, la seva, a fi d'inscriure's en l'emblema únic i mortuori de l'obra, bo i travessant —com a un, i no pas com a dos— l'inanimat del no-res —amb la qual cosa la represa del poema de Bachmann li haurà servit de pretext i també d'impuls per dur a terme la reintegració, purament ascensional, en el clos d'ell mateix—), i alhora, paral·lelament, la feia partícip d'una lectura exclusiva, conflictiva i tardana del seu poema inèdit (però difós). En el viu del cor.

INGEBORG BACHMANN (*Poemes 1948-1953*).

[ELS PORTS EREN OBERTS]

Els ports eren oberts. I ens embarcàrem,
les veles a tot vent, el somni per la borda,
acer en els genolls i rialles entorn dels nostres cabells,
perquè els nostres remes es ficaven al mar més de pressa que Déu.

Els nostres remes colpejaven les pales de Déu i partien les aigües;
davant era de dia, i darrere quedaven les nits,
a dalt era la nostra estrella, i a sota les altres s'enfonsaven,
fora emmudia la tempesta, i per dins creixia el nostre puny.

Tan sols quan s'encengué una pluja, tornàrem a escoltar;
caigueren llances i aparegueren àngels,
clavaren ulls més negres en els nostres ulls negres.
Exterminats, ens estàvem allà. El nostre blasó s'enlairava:

Una creu dins la sang i un vaixell més gran per damunt del cor.

PAUL CELAN (*Sols de fil*, 1968).

LLENÇA L'ANY SOLAR del qual depens
per la borda del cor
i vés remant, avança amb la teva fam, tot copulant:

dues cèl·lules germinals, dos metazous,
això és el que éreu,

l'inanimat, la pàtria,
ara demana el retorn —:

més tard, qui sap,
un de vosaltres dos torni
a pujar un altre cop a la superfície, canviat ja del tot,
un parameci, bestiola en forma de plantofa
ciliada,
dins el blasó.

(Traducció d'Arnau Pons).

